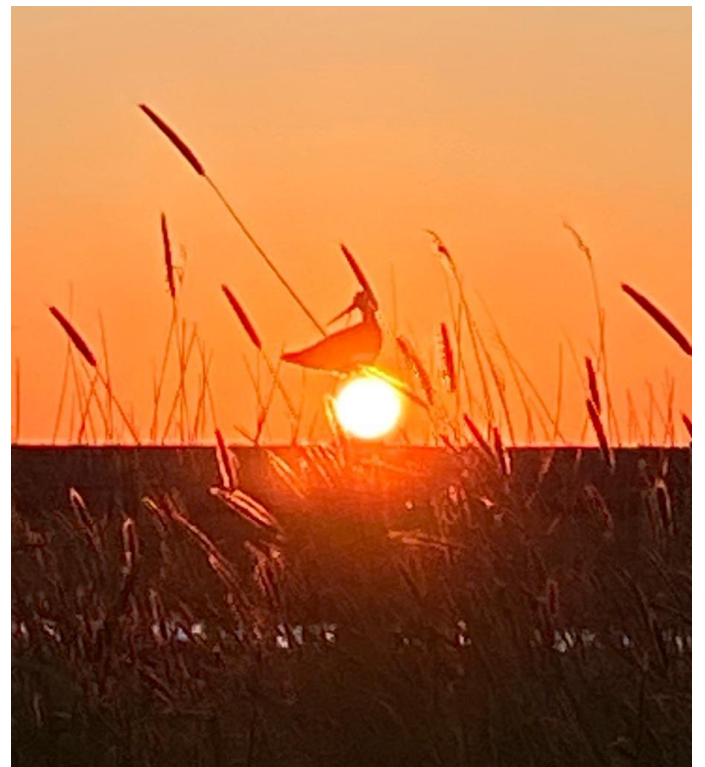
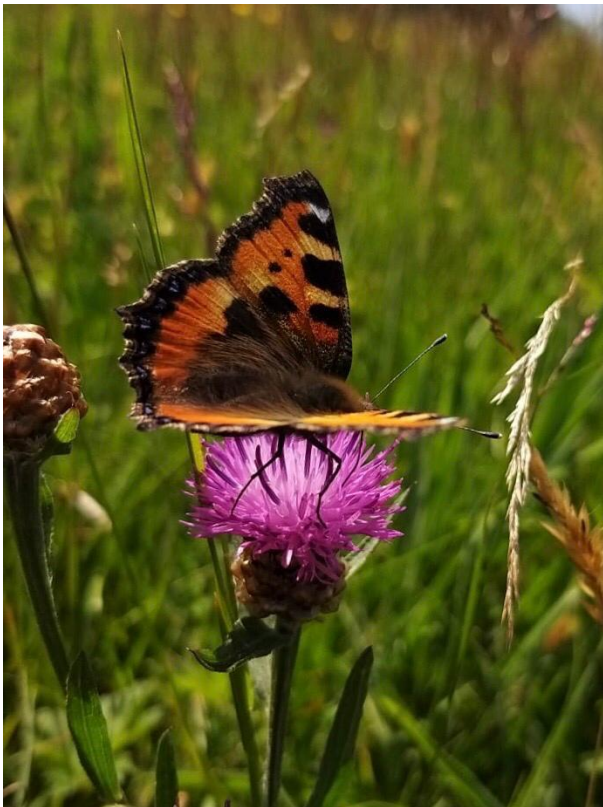

Het landschap van de boeren

Het landschap van de boeren

in de regio Assendelft-Uitgeest-Heemskerk-Beverwijk

Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken

Auteur: Martine Bijman
Versie: 1
Versiedatum: 26 oktober 2020

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Aanleiding	3
2 Gebiedsbeschrijving	4
3 Proces	5
3.1 <i>Werving deelnemers</i>	5
3.2 <i>Rapportage</i>	5
4 Uitgangssituatie	6
4.1 <i>Agrarische bedrijfsvoering</i>	6
4.2 <i>Bodem</i>	6
4.3 <i>Waterpeil</i>	7
4.4 <i>Biodiversiteit</i>	8
4.5 <i>Agrarisch natuur- en landschapsbeheer</i>	8
4.6 <i>Recreatie en toerisme</i>	9
4.7 <i>Huidige activiteiten</i>	9
5 Kansen voor het gebied	13
5.1 <i>Biodiversiteit</i>	13
5.2 <i>Bodemdaling en CO2-reductie</i>	13
5.3 <i>Kringlooplandbouw</i>	13
5.4 <i>Beleefbaar landschap: Recreatie en toerisme</i>	13
6 Resultaten planvorming en inventarisatie	14
6.1 <i>Natuur</i>	14
6.2 <i>Recreatie</i>	16
6.3 <i>Landschap</i>	17
6.4 <i>Klimaat</i>	18
6.5 <i>Weidevogelbeheer</i>	20
7 Conclusie	26
<i>Vervolg</i>	27

1 Aanleiding

'Op een mooie zonnige lentedag wandel je over een onverhard wandelpaadje dwars door de weilanden. Overal om je heen zie je koeien grazen, vangen de prachtige kleuren van bloeiende planten het licht en hoor je de uitbundige roep van weidevogels om je heen. Wat is het toch een fantastisch geluid om te horen, wat is het genieten om die vogels in de lucht te zien zweven en wat stralen de koeien een rust uit. Veel mensen zullen dit gevoel herkennen. En nu onze sociale en culturele levens door de coronamaatregelen noodgedwongen op een laag pitje staan, trekken we massaal het buitengebied in. Een uitje in onze natuur is misschien wel het enige tijdverdrijf dat je op dit moment risicoloos kan uitoefenen. En dat merken we ook in de regio tussen Assendelft en de A9. De huisverkoop van lokaal geproduceerd voedsel is flink toegenomen en het is druk op straat met wandelaars en fietsers.

Provincie Noord-Holland is op zoek naar een locatie voor de verbindingsweg tussen de A8 en de A9. Om te voorkomen dat deze weg door hun gebied komt te liggen, heeft een aantal boeren besloten hiertegen het heft in eigen handen te nemen. Dit door een plan te maken vanuit alle boeren in de regio, gericht op de versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het agrarische gebied Assendelft. Om aan te tonen dat het gebied tussen Assendelft en de A9 veel te belangrijk is om te versnipperen met nog een weg. Cultuur, recreatie, kwaliteitslandschap en natuur komen hier samen en vragen om zorgvuldig beheer en recreatieve ontwikkeling. De bewoners van Heemskerk, Beverwijk, Assendelft, Krommenie, Uitgeest en verder waarderen het gebied vanwege deze kwaliteiten. Vereniging voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land & Dijken is gevraagd te helpen bij het opstellen van een visie en een plan voor het landschap in de regio Assendelft/Uitgeest. Dit plan wordt gedragen door de boeren en richt zich op natuur en biodiversiteit, beleefbaar landschap, schoon water en een gezonde bodem.

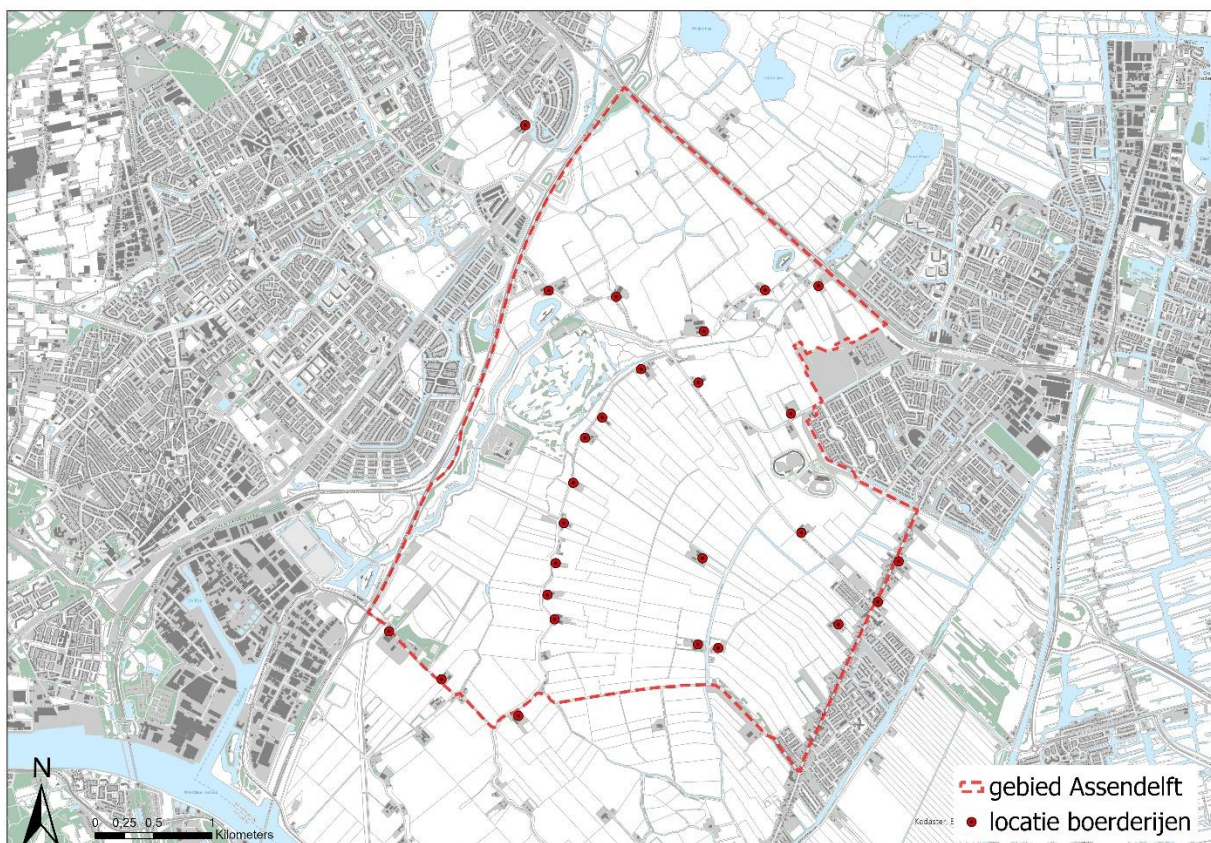
2 Gebiedsbeschrijving

Het gebied waarover we het in dit initiatief van de boeren hebben, is gelegen tussen de A9 vanaf Uitgeest tot aan afrit 8 'Bazaar', via de Noorderweg en de Genieweg naar de Dorpsstraat Assendelft. In het Noorden vormt de Provincialeweg N203 en het spoor de gebiedsgrens. In zijn geheel is het gebied 1.600 ha groot. Hiervan is 1.150 ha agrarisch areaal en 85 ha water, de overige oppervlakte bestaat uit bebouwing en erf. Het grootste agrarische deel is grasland, te weten, bijna 1.000 ha. Daarnaast wordt er op 100 ha mais geteeld en vindt er akkerbouw plaats.

De Stelling van Amsterdam, sinds 1996 UNESCO Werelderfgoed, loopt door het gebied heen; Luchtoorlogmuseum Fort Veldhuis en Fort aan den Ham vallen binnen het agrarische gebied van Assendelft, Heemskerk en Uitgeest.

Tot aan het begin van de jaartelling stroomde het Oer-IJ, een zijtak van de Rijn, door het gebied. Rond 1.200 wordt stap voor stap het Oer-IJ ingekaderd door de aanleg van dijken. De bewoning neemt toe en dorpjes en steden ontstaan. De wegen, dijken en lintbebouwing in het gebied zijn nog steeds tastbare herinneringen aan dat verleden. De bodem zit hier nog vol met fascinerende informatie en verhalen over de vroege geschiedenis van de regio en over de cultuur van de mensen die er woonden.

Door de recreatieve betekenis van het gebied wordt bij het gebruik ervan een goede combinatie van natuur, landbouw en recreatie nagestreefd.

Begrenzing beschreven gebied

3 Proces

3.1 Werving deelnemers

Het initiatief heeft vorm gekregen door middel van besprekingen met de boeren uit het gebied. Water, Land & Dijken heeft hiervoor twee bijeenkomsten georganiseerd voor alle betrokken agrariërs.

In de eerste bijeenkomst hebben we gesproken over de plannen en wat we hiermee willen bereiken. Daarnaast is geïnventariseerd wat er op de bedrijven aanwezig is aan natuur en biodiversiteit, beleefbaar landschap, schoon water en een gezonde bodem. De deelnemers hebben dit ter plekke op kaart ingetekend. Ook hebben de aanwezigen met elkaar gesproken over kansen voor het gebied. Deze kansen zijn door WLD aangevuld. Dit heeft geleid tot een set maatregelen welke bijdraagt aan de wensen voor het gebied.

Voorafgaand aan de tweede avond hebben de boeren voor zichzelf bepaald welke extra bijdrage zij kunnen leveren aan bovengenoemde punten. Iedere boer heeft hiervoor drie maatregelen gekozen uit de lijst met opgestelde kansen. Tijdens de bijeenkomst hebben de mensen hun keuzes afgestemd met de burens; kunnen zij elkaar versterken en gaan de burens akkoord met de gekozen maatregelen.

3.2 Rapportage

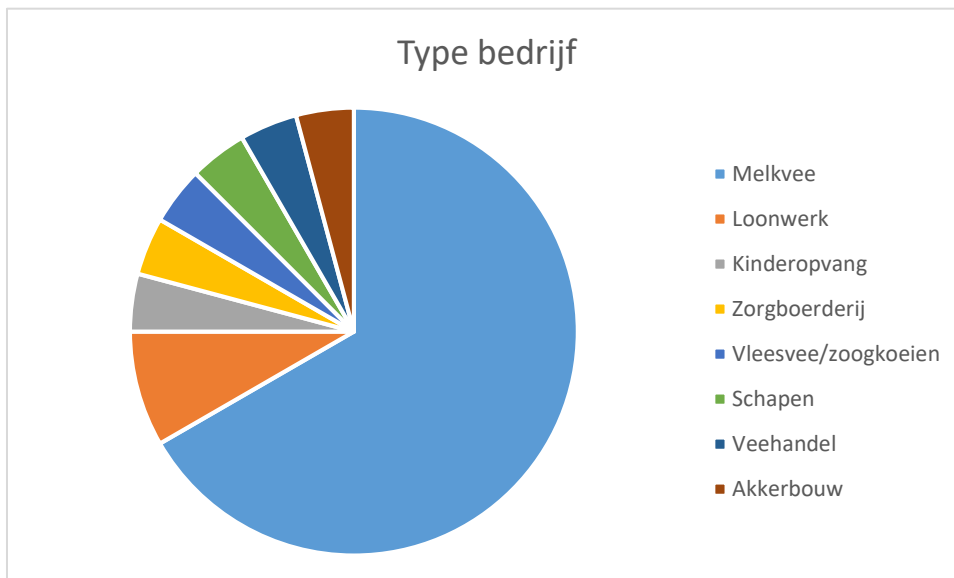
De kansen vanuit het gebied met betrekking tot natuur en biodiversiteit, beleefbaar landschap, schoon water en een gezonde bodem zijn digitaal ingetekend. Hierdoor kregen we het totaal aan maatregelen in de gehele polder inzichtelijk en konden we beoordelen of de locatie van de verschillende maatregelen zinvol was.

Alle gegevens zijn verwerkt in dit rapport. Het plan is digitaal aan de boeren voorgelegd, door Corona was het niet mogelijk dit fysiek te doen.

4 Uitgangssituatie

4.1 Agrarische bedrijfsvoering

De beheerders van dit gebied zijn sinds jaar en dag agrariërs. Zij kennen het gebied als geen ander. De agrarische activiteit is groot, 28 ondernemers zijn hier nog actief. Ze runnen een melkveebedrijf, houden vleesvee en/of schapen, hebben een zorgboerderij of loonbedrijf, telen aardappels, groenten en granen, handelen in vee of doen aan kinderopvang op de boerderij. Enkele bedrijven hebben tevens een neventak zoals verkoop van streekproducten en verhuur van opslagruimte. Daarnaast is er nog een aantal mensen die hobbymatig dieren houden en/of grond beheren.

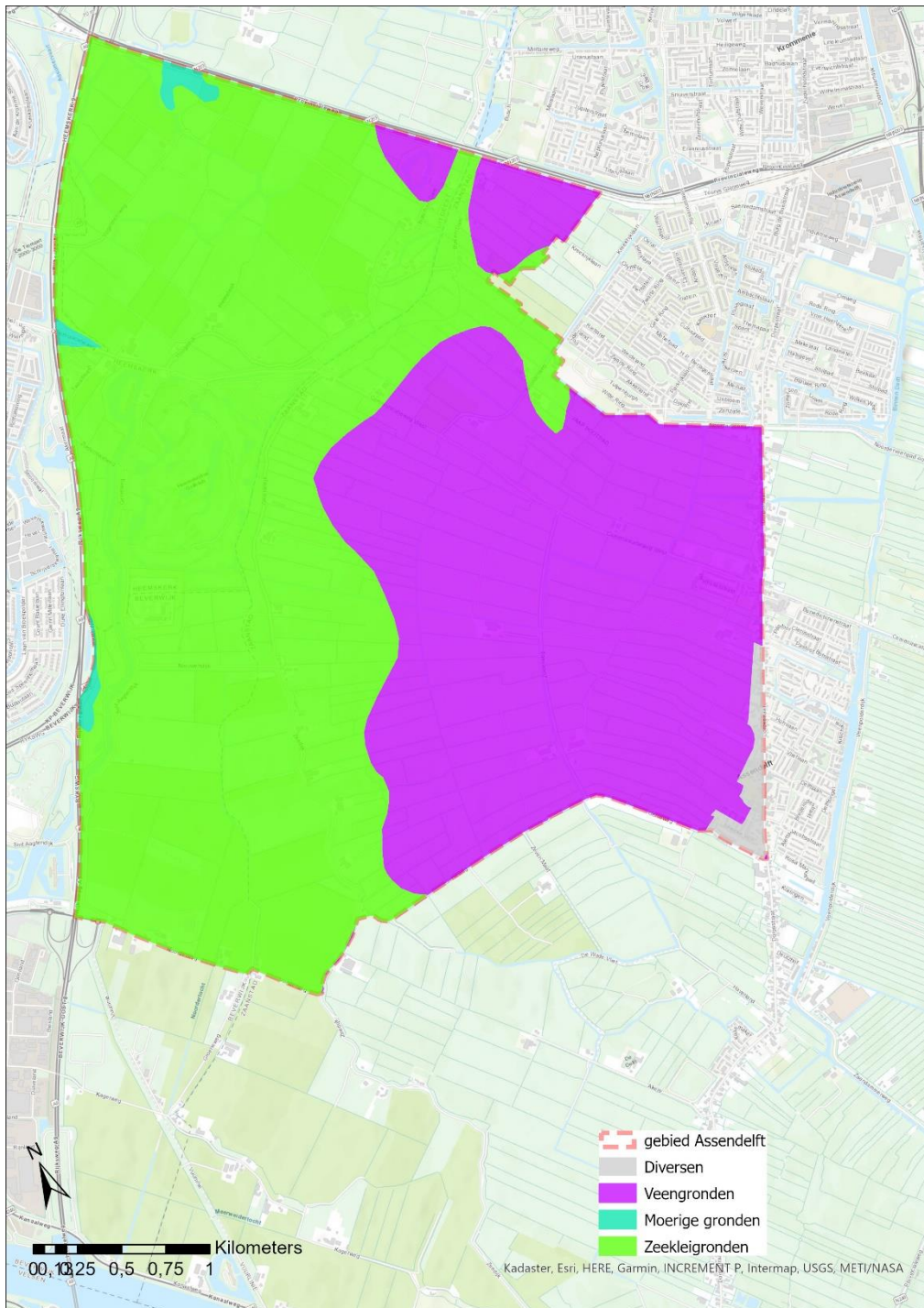
Grafiek type bedrijven

4.2 Bodem

Het gebied is een echte graslandpolder met regelmatig kruidenrijk en vochtig weidevogelgrasland. Bijna 40% van de polder is veengrond, de rest van de grond bestaat uit klei. De veengronden bevinden zich in het oosten van het gebied.

Grondsoort	Oppervlakte in ha	Percentage
Zeeklei	905	59,2
Veen	599	39,2
Moerige gronden	10	0,7
Diversen (oa bebouwing)	14	0,9

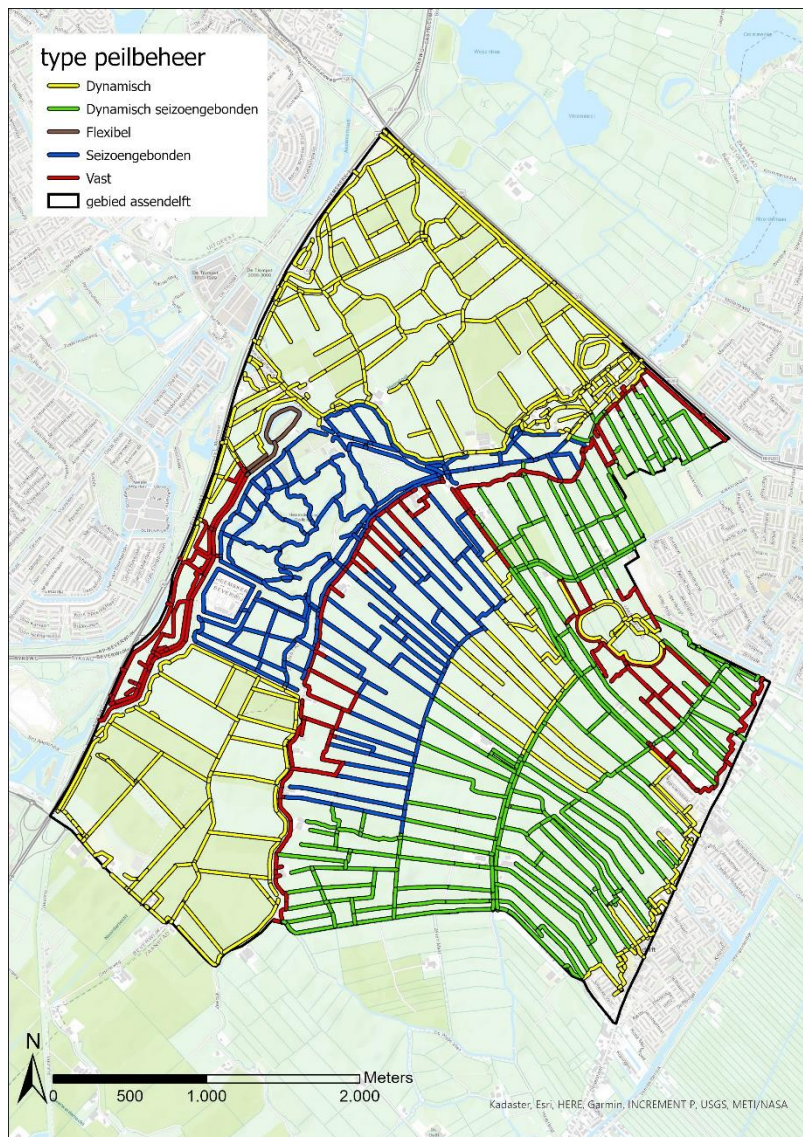
Weergave bodem

Bodemkaart

4.3 Waterpeil

Het waterpeil in het gebied is zeer variabel door onderbemalingen, drukdrainage, enzovoorts. Gemiddeld is de drooglegging in het gebied groter dan 40 cm. Naast het uitvoeren van agrarische activiteiten is deze drooglegging voor de functies wonen en infrastructuur hier noodzakelijk. Sinds 2015 richt het Hoogheemraadschap Hollandsnoorderkwartier zich op instandhouding van het huidige peil.

Waterpeilen

4.4 Biodiversiteit

De polders in dit gebied kenmerken zich door het open en waterrijke landschap met agrarisch gebruik. De in de polders verspreid liggende natuurelementen maken het landschap divers en bieden plaats aan kleinschalige natuur.

4.5 Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Zes boeren in de polder nemen deel aan Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), zij sluiten samen op 198 ha agrarisch natuurbeheer af. Hieronder vallen volveldsmaatregelen en lijnelementen. Onder lijnelementen worden bijvoorbeeld botanische weideranden en het gebruik van de baggerpomp verstaan. Volvedsmaatregelen zijn maatregelen ten gunste van weidevogels zoals kruidenrijk grasland en grasland met rustperiode. Het aandeel bestaand beheer vanuit ANLb ligt op 17%.

Provincie Noord-Holland werkt met het kerngebiedenbeleid. Voorafgaand aan de ingangperiode van het ANLb in 2016 heeft de provincie bepaald welke gebieden wel en niet in aanmerking komen voor ANLb. Dit gebied is niet aangewezen voor 'Open grasland', het leefgebied waarmee de weidevogels worden beschermd. Dit houdt in dat de boeren geen vergoeding kunnen ontvangen voor weidevogelbeheer binnen ANLb. Echter, de collectieven die aan de lat staan voor de uitvoering van

ANLb, kunnen ook zelf kleine kansrijke gebiedjes beschermen in de vorm van kievitpakketten en pareltjes. Dit is het geval in een klein deel van deze regio.

Pakketnaam	Oppervlakte in ha	Lengte in m
Botanische weiderand	2,27	
Baggeren met baggerpomp	3,21	10.726
Ecologisch slootschonen	3,31	14.329
Kievitpakket grasstrook	0,74	
Kievitpakket op grasland	119,28	
Kievitpakket op maisland	51,39	
Parel maaidatum rust 1 april-1 juni	6,75	
Parel maaidatum rust 1 april-8 juni	11,30	
Uitrijden ruige mest	36,05	
Totaal	198	25.055

Oppervlakte ANLb

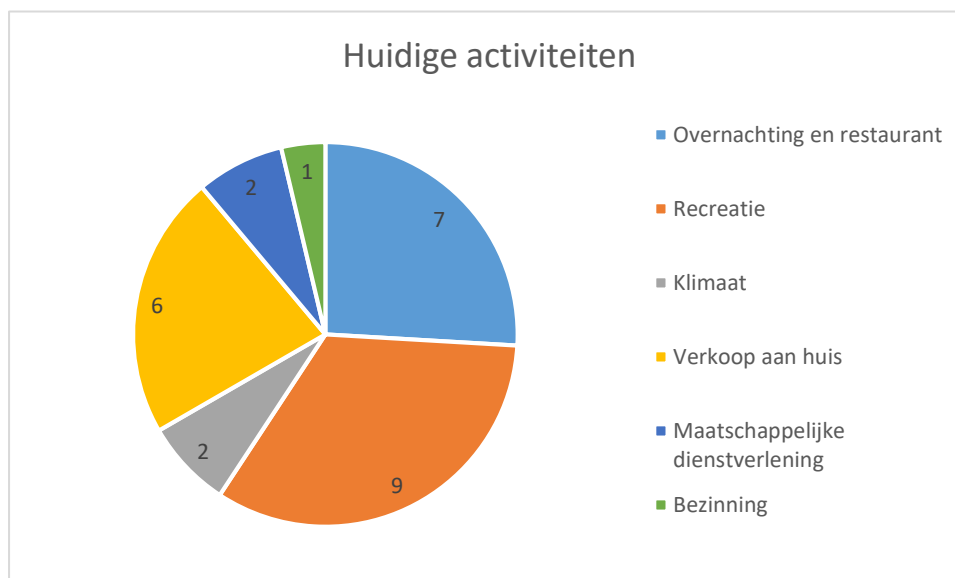
4.6 Recreatie en toerisme

Het gebied wordt gewaardeerd door toeristen en dagjes mensen die de regio veelal op de fiets verkennen. De Fortenroute en het Oer-IJ hebben een flinke aantrekkingskracht.

Ook wandelaars doorkruizen het gebied, er ligt een mooi wandelnetwerk en het Rustpunt geldt als een fijne plek om op te steken voor de verschillende recreanten. Daarnaast trekken de Bed and Breakfast en Air BNB mensen naar het gebied.

4.7 Huidige activiteiten

Uit de inventarisatie is gebleken welke activiteiten reeds worden uitgevoerd in het gebied. Er vindt nu al een scala aan activiteiten plaats in het gebied, naast de 'reguliere' bijdrage die de agrarische bedrijven al leveren aan natuur en landschap.

Verkoop aan huis

Niets is mooier dan voedsel kopen bij de bron. Zes ondernemers in het gebied verkopen rauwe of bewerkte producten van het eigen bedrijf. Dit doen zij aan huis, via een boerderijwinkel, stalletje en automaat, via een webwinkel en pakket abonnement, rechtstreeks aan de consument. De producten die verkocht worden zijn vleespakketten, zuivel, scharreleieren, fruit en seizoensgroenten. Onder andere op de zorgboerderij waar deze door cliënten geteeld en geoogst worden.

Overnachting en restaurant

Het persoonlijke contact is geliefd bij mensen die een overnachting boeken, tel daar het fantastische uitzicht van de bed and breakfast-locaties in dit gebied bij op en je begrijpt dat de gasten graag in deze regio verblijven. Drie personen stellen hun huis open voor overnachtingsmogelijkheden en er is 1 klein hotel.

Daarnaast zijn er 2 restaurants in het gebied en kan men kleine versnaperingen krijgen in het rustpunt.

Recreatie

Wie het buitenleven wil beleven kan zijn hart ophalen in dit gebied. Er zijn hier namelijk tal van mogelijkheden om te recreëren.

Uiteraard geeft fietsen, wandelen of kanoën door de polder al een groot gevoel van ontspanning maar wie daarnaast nog een andere activiteit wil doen kan terecht op de golfbaan of bij de modelvliegtuigvereniging, zoekt het avontuur op de motorcrossbaan of tijdens het paintballen, volgt een workshop of maakt een extra ommetje door het recreatiebos. Er is een aantal musea in het gebied; Kruithuismuseum, Fort Veldhuis en Fort aan de Ham, onderdelen van de Stelling van Amsterdam, waar je kunt luisteren naar aangrijpende verhalen die de geschiedenis van de Eerste en Tweede wereldoorlog tot leven brengen.

Maatschappelijke dienstverlening

Contact met wind, regen, aarde en groen; dat bieden de zorgboerderij en de agrarische kinderopvang in het gebied.

Op de zorgboerderij is ruimte voor verschillende activiteiten, met echt werk in een groene, prikkelarme omgeving. Er is contact met dieren en planten en de begeleiding is persoonsgericht en op maat. Het bedrijf biedt dagbesteding aan mensen met een beperking, psychosociale problemen en aan mensen met een burn-out.

Voor veel kinderen is buiten spelen, met natuurlijke materialen en waar ze de natuur kunnen ontdekken, niet zo vanzelfsprekend. Vandaar dat de omgeving van het agrarische bedrijf een unieke kans biedt voor kinderopvang op de boerderij. Werkende ouders uit omgeving van Assendelft maken dankbaar gebruik van de agrarische kinderopvang die gevestigd in dit gebied.

Klimaat

Het opwekken van eigen energie is erg duurzaam, het levert een positieve bijdrage aan het milieu. Energie voor het eigen bedrijf in deze regio wordt opgewekt door een windmolen en vele bedrijven hebben zonnepanelen liggen op het dak voor eigen gebruik.

In het klimaatakkoord is het beperken van CO₂ uitstoot een belangrijk onderdeel. Ook bij de afbraak van veen komt CO₂ vrij. Het Nationaal Onderzoeksprogramma Broeikasgassen Veenweiden (NOVB) doet onderzoek naar de omvang van broeikasgassen uit veen en bekijkt de effecten van verschillende maatregelen tegen bodemdaling. Een van die maatregelen is drukdrainage. Dit zijn drainagebuizen die door middel van een pomp gevuld kunnen worden met water waardoor percelen vernatten. In ons gebied ligt twaalf ha drukdrainage, het NOBV meet hier minimaal 10 jaar lang aan broeikasgasemissie en bodemdaling. Dit onderzoek moet antwoord geven op de vraag of vernatting veenbodemdaling kan tegengaan.

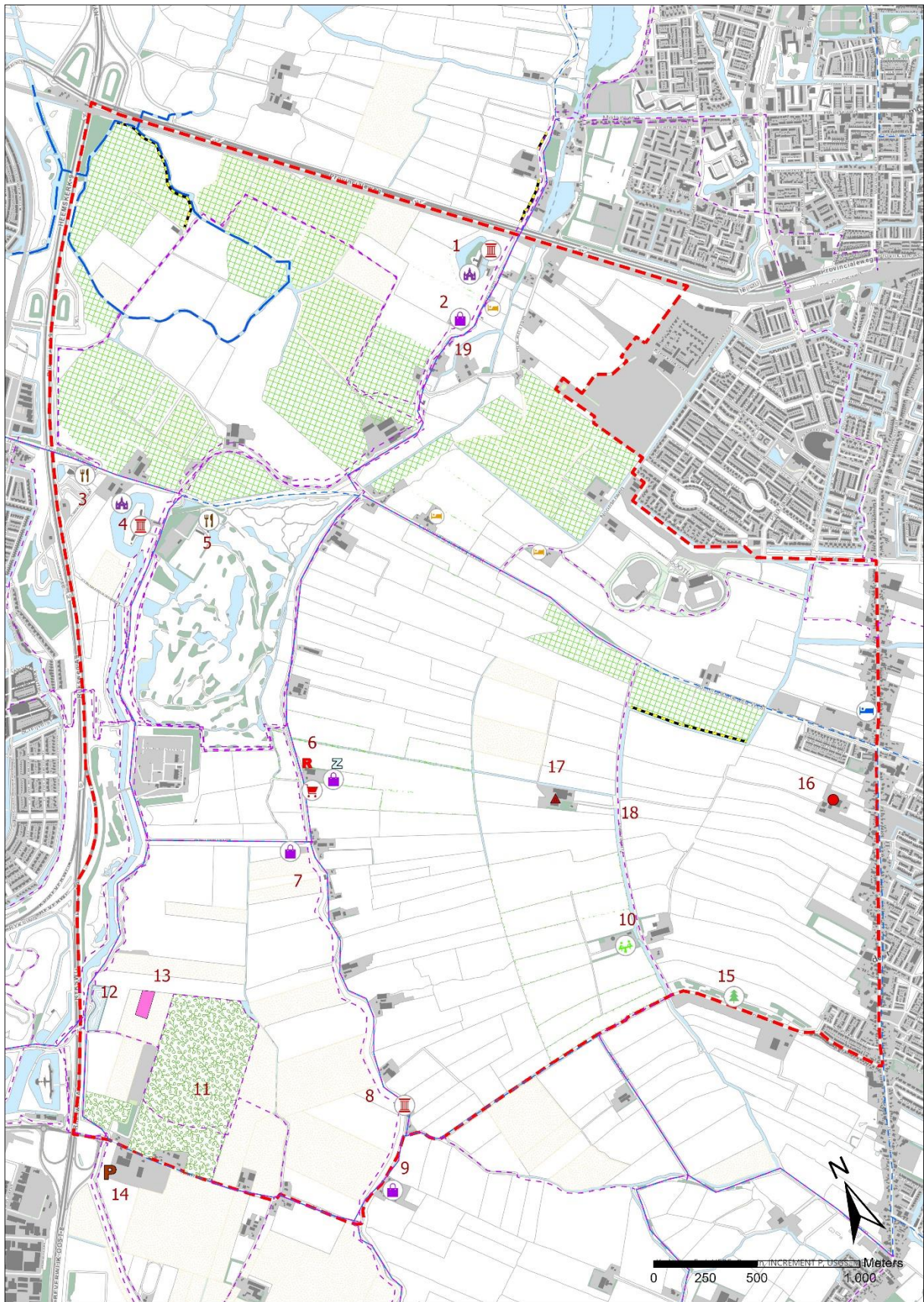
Bezinning

In de Tachtigjarige Oorlog verwoestten de Geuzen de kapel aan de voormalige Sint Aagtendijk (nu Busch en Dam). Ter gelegenheid van de Oer-IJ Expeditie heeft een van de bewoners een nieuwe gebouwd van hout. Voorzien van panelen waarop de geschiedenis van Nederland in het algemeen en dat van de streek in het bijzonder te lezen is. Dit kapelletje staat er nog steeds, en voor een moment van bezinning of een korte geschiedenisles neemt men hier plaats.

Sint Agaathakapel

Uit de kaart waarop de huidige activiteiten inzichtelijk worden gemaakt blijkt dat de verspreiding van de activiteiten door het gebied zeer goed is. Mensen kunnen het gebied doorkruizen en overal iets beleven.

Huidige activiteiten in beeld

5 Kansen voor het gebied

5.1 Biodiversiteit

Versterken van de biodiversiteit is een maatschappelijke opgave. Uit de inventarisatie onder de boeren blijkt dat zij weidevogels een warm hart toedragen. Het doet nog steeds pijn dat het gebied niet meer in aanmerking komt voor ANLb door provinciaal beleid. Provincie en Rijk willen natuurinclusieve landbouw stimuleren. De 28 bedrijven in het gebied hebben veel potentie om de natuurkwaliteit van het gebied te vergroten en zijn bereid daarvoor maatregelen op hun percelen en erven te nemen. Nieuwe doelen gericht op bijen, water en vogels kunnen in water en rietkragen met ecologisch agrarisch waterbeheer worden gerealiseerd.

5.2 Bodemdaling en CO2-reductie

Bodemdaling is een algemene beleidsopgave in de veenweidegebieden, de dikte van de veenlaag in Assendelft ligt tussen de 0,5 en 2,5 meter en is deels voorzien van een kleiige toplaag. Dit is gunstig om enige drooglegging te realiseren, veenafbraak te verminderen en het draagt bij aan het afremmen van de bodemdaling.

Verminderen van de bodemdaling zal leiden tot CO2-reductie. Vernattingsmaatregelen dragen hieraan bij.

5.3 Kringlooplandbouw

Het beleid van het ministerie van LNV is dat agrarische bedrijven steeds meer een eigen kringloop hebben binnen het bedrijf. Binnen de 28 bedrijven wordt gewerkt met een zoveel mogelijk gesloten kringloop maar om deze te versterken is het van cruciaal belang dat het gebied in tact blijft en er perspectief geboden wordt. Dit geeft mogelijkheden voor versterking van samenwerkingsverbanden en het sluiten van kringlopen op gebiedsniveau.

5.4 Beleefbaar landschap: Recreatie en toerisme

De vraag naar recreëren vanuit de stad op het platteland neemt toe. Het gebied wordt door bewoners van de dorpen in de Zaanstreek en IJmond gezien als een gebied met hoge belevingswaarde. Dit door de kenmerkende plattelandsnatuur en het historische landschap. De behoefte om dit te beleven is groot. De toeristen en recreanten verwachten koeien, schapen en paarden in de weiden, en boerderijen met boeren die het land beheren.

Recreatie en toerisme zullen ook in de komende jaren toenemen. Dit vraagt om voorzieningen, hetgeen kansen biedt voor de agrarische bedrijven in het gebied.

6 Resultaten planvorming en inventarisatie

De motivatie van de betrokken boeren is groot. Iedereen is bereid een bijdrage te leveren aan natuur en biodiversiteit, beleefbaar landschap, schoon water en een gezonde bodem, bovenop dat wat er nu al gerealiseerd wordt.

Het leuke is dat de boeren ook hebben nagedacht over maatregelen waarbij de omgeving betrokken wordt. Zo kunnen burgers mee helpen bij de instandhouding van natuur en landschap door zelf de handen uit de mouwen te steken, worden er activiteiten ontwikkeld waar recreanten aan deel kunnen nemen zodat zij meer kennis opdoen over de agrarische sector en zorgen randen zonnebloemen en bloeiende bermen er straks voor dat mensen nog meer genieten van de schoonheid van het gebied als ze er doorheen fietsen of wandelen.

Hieronder geven we de meerwaarde van de verschillende maatregelen weer voor biodiversiteit, bodem, water, klimaat, recreatie, burgerparticipatie en de beleving van de omgeving.

6.1 Natuur

De agrarische sector beheert het landschap; koeien lopen in de wei, een variatie aan gewassen zorgt voor een gevarieerd beeld, bemesting voedt het bodemleven, vogels maken voor de locatie van hun nest dankbaar gebruik de omgeving waarin vee aanwezig is en op en rondom het erf is de biodiversiteit groot.

Maar de boeren in dit gebied zijn bereid om de natuur nog verder te versterken.

Botanisch beheer

Weilanden die geel, rood en oranje kleuren door de aanwezigheid van onder andere boterbloemen, veldzuring en pinksterbloemen zijn prachtig om te zien. Deze soorten komen tot bloei als percelen botanisch worden beheerd. Door gebrek aan stikstof, ontstaat er een andere, bloemrijke gewassamenstelling, er mag namelijk geen bemesting plaatsvinden op percelen en randen met een botanische doelstelling.

Stimuleren van de kruidenrijkdom in de slootkant en volvelds creëert naast kleurrijke percelen ook een mooi leefgebied voor insecten, én minder uitspoeling van stikstof, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlakte water.

Twee bedrijven gaan samen op 1 ha botanisch beheer toepassen en leggen over bijna 2.500 meter een botanische rand aan van 5 meter breed.

Natuurvriendelijke oever

Als percelen geleidelijk aflopende overgangen van land naar water hebben, is er sprake van natuurvriendelijke oevers (nvo's). Een nvo zorgt voor een moeraszone met riet of andere moerasplanten. Dit zorgt voor meer biodiversiteit.

Een steile slootkant biedt amper leefmogelijkheden voor diverse planten, vissen en andere waterdieren. Bij een nvo is die ruimte er wel. Planten trekken verschillende kleine waterdiertjes, vissen, insecten, vogels en zoogdieren aan, die er voedsel kunnen zoeken, schuilen of zich voortplanten. Veel waterplanten hebben een zuiverende werking.

Daarnaast voorkomen nvo's afkalving van de slootkant wat ook de waterkwaliteit ten goede komt. In het gebied komt, als het aan de boeren ligt, bijna vijf en een halve kilometer aan nvo bij.

Ruige mest

Koeienpoep geeft vogelroep, maar de aanvoer van ruige mest is ook van groot belang voor de bodemkwaliteit. Het stimuleert de opbouw van bodemleven en zorgt dat het organische stofgehalte van de grond toeneemt, wat weer zorgt voor een betere structuur, en het vasthouden van water en voedingsstoffen. Maar het uitrijden van ruige mest is arbeidsintensief, de verleiding om de mest af te voeren en er geld voor te vangen is groot. Toch zijn twee bedrijven in het gebied bereid hun ruige mest uit te rijden op hun eigen percelen.

Ecologisch slootbeheer

Sloten vormen de groen-blauwe aders van het veenweidegebied. Ze zijn van groot belang voor planten en dieren. Met ecologisch slootschonen worden de planten in de sloot zoveel mogelijk boven de wortels afgemaaid en 2 meter vanuit de schuine slootkant op het land gelegd. Hierdoor verschrallen de oevers en stromen voedingsstoffen niet terug de sloot in. Bijna 5 kilometer sloot wordt straks ecologisch beheerd door twee bedrijven.

Gebruik baggerpomp

Waterleven sparen en de sloot toch op diepte houden, dat kan door de baggerpomp te gebruiken. Hiermee verbetert de waterkwaliteit en komt er meer leven in de sloot. Met baggerspuiten houd je een sloot namelijk op een eenvoudige manier op diepte en worden voedingsstoffen aan de sloot onttrokken. Vijf bedrijven uit het gebied zetten de baggerpomp graag in. Hiermee verbeteren zij de kwaliteit van bijna 20 kilometer sloot.

Dood slooteinde

Doodlopende sloten vormen een goed leefgebied voor juffers en libellen. Ze kunnen zich er voortplanten en in de omgeving hun voedsel vinden. Door aan het begin beplanting te laten groeien kunnen grote vissoorten niet in dat deel van de sloot komen, dit is positief voor kleinere vissoorten. De dode slooteindes moeten gefaseerd beheerd worden, blijven schonen is noodzakelijk anders is het positieve effect weg omdat de sloot 'verlamd'. Eén van de boeren gaat op zijn bedrijf doorlopende sloten beheren ten gunste van de biodiversiteit.

Rietbeheer

Het maaien van riet is onmisbaar om bosvorming te voorkomen. Echter, overjarig riet heeft ook een grote ecologische waarde. Vanwege extensief gebruik zijn rietoevers belangrijk broedgebied voor rietvogels, en eveneens van belang voor amfibieën, ringslang, libellen en moerasvegetaties. Een rietzoom bestaat voor minimaal 20% uit struweel en is ten minste 2 m breed. In dit gebied gaat één bedrijf aan de slag met deze vorm van rietbeheer.

Nestlocaties boerenzwaluw

De boerenzwaluw is afhankelijk van de gastvrijheid van boeren en buitenlui. Ze zoeken hun broedgelegenheid in schuurtjes en stallen, altijd met vee in de buurt zodat er veel voedsel beschikbaar is in de omgeving.

Het is een prachtig gezicht, 5 zwaluwjongen in een nest die bij ieder geluidje kwetterend naar buiten hangen, maar het geeft ook veel viezigheid door de vele uitwerpselen. Daarom zorgen afgedwongen hygiënische maatregelen ervoor dat boerderijdeuren en –ramen steeds vaker hermetisch afgesloten zijn.

Om toch nestgelegenheid te bieden aan de boerenzwaluw zal een van de boeren uit het gebied zijn stal openstellen voor deze vogel. De veehouder zorgt hierbij voor modderpoeltjes rond de stal als

bouwmateriaal voor het nest en plaatst plankjes onder het zwaluwnest om de vogelpoep op te vangen.

Visdiefvloten

De visdief. Een sierlijk witte, vrolijk wapperende verschijning boven visrijk water. Een heerlijke voorjaarsvogel, broedt in kolonies en bij voorkeur op kale bodem en (schelpen) eilandjes die voor grondpredatoren moeilijk te bereiken zijn. Deze locaties zijn van nature lang niet overal aanwezig, maar kunnen wel gemaakt worden. Dit door de aanleg van broedlocaties in het midden van de sloot in de vorm van zogenaamde visdiefvlotjes. Dit zijn grote verplaatsbare broedplatformen van zo'n 2 m² per stuk.

De vlotjes zijn gemaakt van hout en piepschuim zodat ze een hoog drijfvermogen hebben en zijn voorzien van een laag schelpen bovenop.

In het vroege voorjaar legt deze boer 3 schelpen platformen uit. Ze worden in de sloot verankerd en direct na het broedseizoen opgeslagen in de schuur. Vrijwilligers kunnen helpen bij de organisatie hiervan door de vlotjes te maken en uit te leggen en op te ruimen en door te monitoren wat er op de vlotjes gebeurt; hoeveel visdiefjes maken gebruik van de vlotjes, hoeveel pullen hebben ze, wanneer vliegen deze uit.

Bijenlint

Bijen, als bestuivers, spelen een belangrijke rol op het gebied van voedselvoorziening, biodiversiteit, en een gezond milieu. Een bijenlint levert hierin een belangrijke bijdrage. Het lint is een reeks van min of meer aaneensluitende bloemrijke landschapselementen ten gunste van bijen. Dat kunnen allerlei lintvormige elementen zijn zoals bermen, dijken en kanaaloevers, maar ook landschapselementen als tuinen en plantenbakken. Eén bedrijf wil bijna 1 kilometer aan bijenlint gaan inzaaien en beheren.

Takkenrillen

Een takkenril is eigenlijk net een heg die is samengesteld van gesnoeide takken die je stapelt om of tussen palen. Het snoeihout wordt op deze manier goed benut; vogels, insecten en kleine zoogdieren maken er gebruik van als onderkomen. Het hout van een takkenril doorloopt alle stadia van natuurlijke vertering met de bijbehorende planten. Een takkenril kan men elk jaar opnieuw aanvullen, omdat de onderste takken samengedrukt worden en verteren. Eén van de boeren gaat een takkenril aanleggen op zijn erf ter vergroting van de biodiversiteit.

6.2 Recreatie

De ruimte op de agrarische bedrijven is groot en er valt heel wat te leren van en beleven bij de boer. Een vijftal agrariërs stelt het bedrijf graag open voor burgers. Allemaal op een andere manier, maar één ding hebben zij gemeen; zij zijn bereid vol passie hun levenswerk te delen met iedereen die hiervoor open staat.

Geit knuffelen

De hartslag van een geit is lager dan die van de mens. Om die reden heeft geit knuffelen een ontspannend effect. Door tegen het dier aan te liggen en haar te aaien voelen de knuffelaars de warmte van de geit. Voor veel mensen zal het geit knuffelen in eerste instantie misschien wat eng zijn maar uiteindelijk als heel ontspannen worden ervaren. Echter, de fratsen van die eigenwijze geit kunnen ook enorm op de lachspieren werken.

Mini dierentuin

Een mini dierentuin en ontmoetingsplek, waar eenieder, jong en oud, in contact kan komen met verscheidene diersoorten. De rust kan zoeken en wat kan leren over dieren en planten. In de mini

dierentuin langs de Communicatieweg kun je straks verschillende dieren bezichtigen, zoals ezels, alpaca's, kalfjes en koeien, een stier, en daarnaast genieten van de natuur op het erf. Tevens heeft men de gelegenheid om te leren over de dieren en de omgeving en kunnen kinderen zich vermaken met verschillende speeltoestellen.

Pluktuin

Deze pluktuin is een stukje land dat, als het aan de ondernemer ligt, vol staat met verschillende soorten bloemen. Bezoekers stellen zelf hun eigen boeket samen. Ieder jaargetijde heeft verschillende soorten waardoor mensen een groot deel van het jaar terecht kunnen.

Zonnebloemen om de mais

Ruim een kilometer aan grote, gele zonnebloemen fleurt straks de mais op van een van de boeren in het gebied. Een mooi gezicht maar ook een verrijking van de biodiversiteit, bijen, vogels, vlinders; allerlei soorten profiteren hiervan.

Boerenlandpad

Zie je jezelf al gaan, wandelend dwars door de weilanden van omgeving Assendelft, heerlijk rustig, geen geluid. Dat kan werkelijkheid worden door middel van de aanleg van bijna 1.500 meter boerenlandpad. De route is slechts met routepalen bewegwijzerd en niet echt als pad ingericht. Twee boeren geven toestemming aan burgers voor het wandelen over hun land, uiteraard wel buiten het weidevogelseizoen om.

6.3 Landschap

In het agrarische gebied geven ook landschapselementen kleur aan de regio. Ze worden gezien als natuurlijke en cultuurhistorische elementen die gezamenlijk het landschap bepalen en aanzien geven. Landschapselementen zijn bovendien de verbindende factor tussen grotere natuurgebieden waarlangs fauna zich gemakkelijk kunnen verspreiden, verplaatsen, nestelen en verschuilen.

Bescherming kreekruigen

Velen zullen kreekruigen nog nooit bewust hebben waargenomen, maar in de weilanden rond Assendelft zit af en toe een 'heuvel' die de loop van een oude kreek aangeeft. Tussen 3000 en 1000 voor Christus lag achter de Nederlandse kuststrook een uitgestrekt getijdengebied waar de Rijn via verschillende takken de Noordzee instroomde. Het Oer-IJ was hier de meest noordelijke vertakking van. Door een verminderde uitstroom via het Oer-IJ, verlandde de riviermonding rond 700 voor Christus. Via het gat in de kustlijn stonden alleen de westelijke delen van het gebied, rondom Assendelft en Krommenie, nog onder invloed van de zee via een krekensysteem. Rond het begin van de jaartelling sloot de kust zich, waardoor de oorspronkelijke instroom grotendeels verlandde en het water zoet werd. Hier, in deze regio, is nog één van de laatste onbeschadigde kreekruigen te zien welke in 2016 door gemeente Zaanstad tot aardkundig monument is benoemd. De gebruiker van het land waarin de kreekruig van bijna 400 meter lang ligt wil deze graag beschermen.

Boomgaard

Straks wordt er met liefde en aandacht fruit geteeld in een nieuw aan te leggen boomgaard. In het voorjaar bloeien de diverse fruitbomen volop en vliegen bijen af en aan. In het najaar geven de bomen fruit waar ook vogels en insecten van profiteren.

Berm- en dijkbeheer

Bloemrijke bermen en dijken sieren straks het gebied als het aan de boeren zelf ligt. Als alternatief voor het maaien van bermen en dijken door loonwerkers in opdracht van het waterschap, zouden de

boeren de bermen en dijken in het gebied graag zelf ecologisch beheren. De ondernemers hebben de berm/dijk vaak dichtbij hun bedrijf waardoor zij het beheer efficiënt en ecologisch kunnen uitvoeren. Maaien na de bloei zorgt ervoor dat de planten kunnen zaaien en zich dus vermeerderen. Verschillende diersoorten maken daarnaast ook dankbaar gebruik van het ecologisch beheer. De boeren maaien 2 x per jaar (1^e keer na 8 juni) en voeren het materiaal af. In het najaar wordt er zorg gedragen voor het schonen van de sloten.

6.4 Klimaat

De agrarische sector kan een wezenlijke bijdrage leveren aan de klimaatdoelstellingen van de Nederlandse overheid. Naast (hoofdzakelijk) voedselproducent verandert de boer in een veel breder opererende ondernemer door onder andere reductie van broeikasgasemissies, het opwekken van duurzame energie en door essentiële bouwstenen te leveren voor de circulaire economie. Het biedt veel aanknopingspunten om anders te gaan boeren en samen te werken met de omgeving.

Zonnepanelen op stal

Burgers die zelf weinig tot geen mogelijkheden hebben tot plaatsing van zonnepanelen op hun daken, maar die wel een bijdrage aan duurzaamheid willen leveren, kunnen in dit gebied terecht bij drie boeren die hun staldak ter beschikking stellen. De burgers investeren in zonnepanelen en nemen de opgewekte groene stroom af.

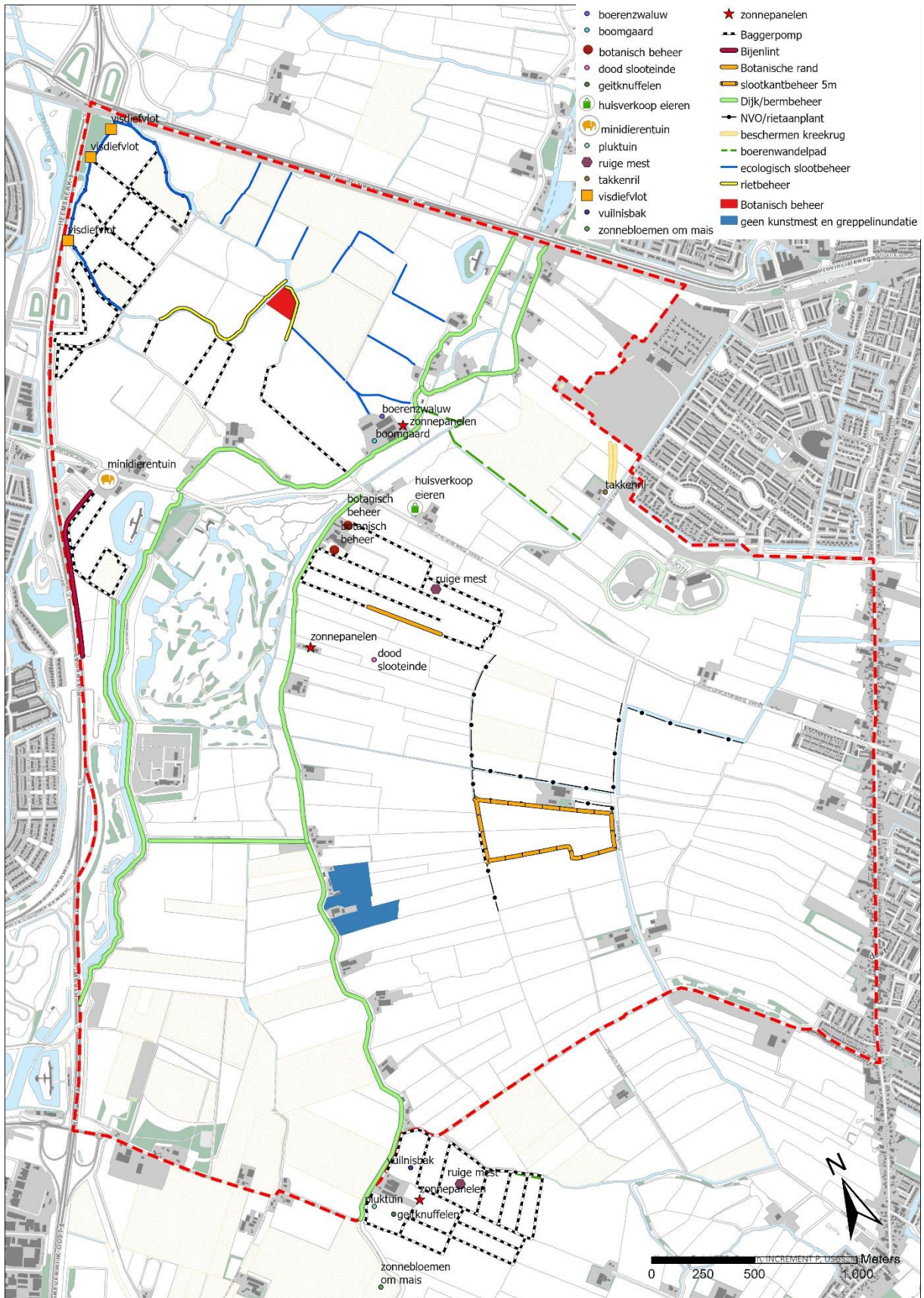
Greppel infiltratie

Een eenvoudige en robuuste manier om de veenbodem te vernatten is greppel infiltratie. Hierbij infiltreer je oppervlaktewater via de greppels in het perceel. Dit door het slootpeil ongeveer 20 cm beneden maaiveld te zetten. Bij voorkeur moeten de greppels smal en diep zijn om zo weinig mogelijk oppervlakte te verliezen en om open waterverdamping tot een minimum te beperken. Deze manier van vernatten kan worden toegepast op veengrond om het uitdrogen van de bovengrond in de zomer te voorkomen. Daarnaast helpt het de weidevogels aan voedsel als het waterpeil in het weidevogelseizoen wordt opgezet.

Een tweetal boeren wil de greppels vernatten in de cruciale droge perioden.

Veel boeren zijn bereid een extra bijdrage te leveren aan de kernwaarden van het gebied. Dit door extra maatregelen te treffen op hun bedrijf. Maatregelen ten gunste van biodiversiteit, bodemkwaliteit, water, klimaat, landschap en recreatie. Onderstaande kaart toont hoe groot deze bijdrage is.

6.5 Weidevogelbeheer

Vanuit de deelnemers kwam ook de wens meer te doen voor de weidevogel. Om die reden zijn de abiotische omstandigheden van het gebied beoordeeld.

In het weidevogelbeheer streven we naar samenhang in ruimte en tijd. We hebben op gebiedsniveau gekeken naar de geschiktheid en omvang van regio Assendelft.

Voor de geschiktheid van gebieden zijn openheid en drooglegging belangrijke factoren. Daarnaast mag er niet te veel verstoring zijn door wegen en bebouwing. Als deze punten op orde zijn, is weidevogelgericht beheer zinvol en waardevol voor de toekomst van deze boerenlandvogels. De beheerinspanningen (rustperiode, maai- en beweidingsregime) op de diverse percelen moeten er daarnaast voor zorgen dat er gedurende het hele opgroeiseizoen voldoende kuikenland beschikbaar is. Dat betekent dat er voor opgroeiende weidevogelgezinnen altijd voedsel en dekking aanwezig én bereikbaar moet zijn voor een hoge overlevingskans. Om na te gaan of het gebied voldoet aan de gewenste abiotische factoren, hebben we gebruik gemaakt van Beheer op Maat (BOM).

BOM is een online systeem ontwikkeld door Alterra en bedoeld voor de beoordeling van de geschiktheid van gebieden voor weidevogels. We hebben dit gedaan voor twee ecologische eenheden binnen het totale gebied.

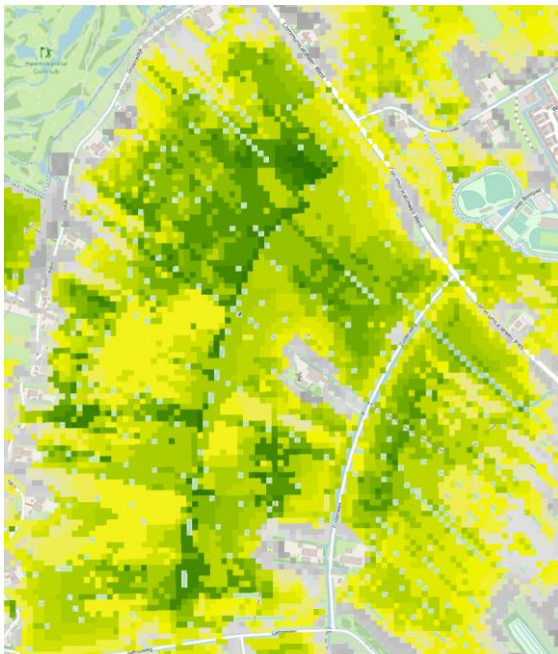
Een ecologische eenheid is een gebied waarbinnen weidevogelpullen zich vrij kunnen bewegen, zonder gehinderd te worden door brede waterlopen en wegen, rietschoten of bijvoorbeeld een treinspoor.

Abiotische factoren gebied

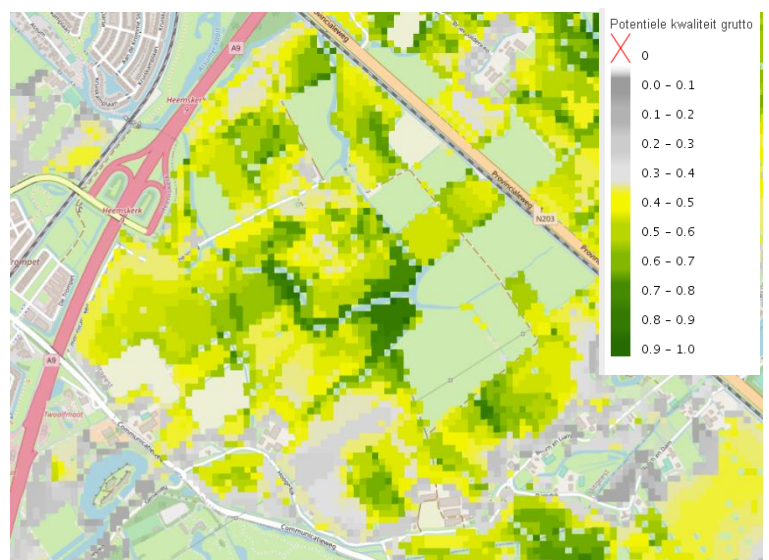
Potentie kwaliteit gebied voor grutto

BOM geeft de potentie van een gebied voor de kwaliteit van de grutto weer in een waarde tussen 0 (ongeschikt) en 1 (zeer geschikt). Hoe meer delen van het gebied van hoge kwaliteit zijn, hoe groter de kans op reproductiesucces.

De kwaliteit van de beoogde weidevogelgebieden in gebied Assendelft/Uitgeest varieert tussen 0,4 en 1.

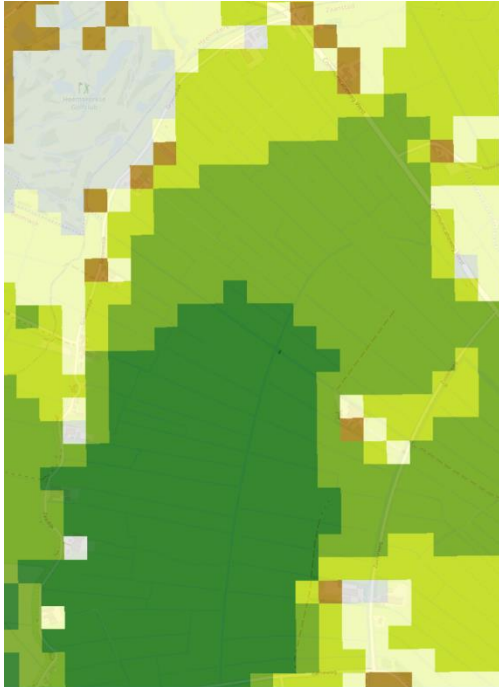

Potentie kwaliteit grutto

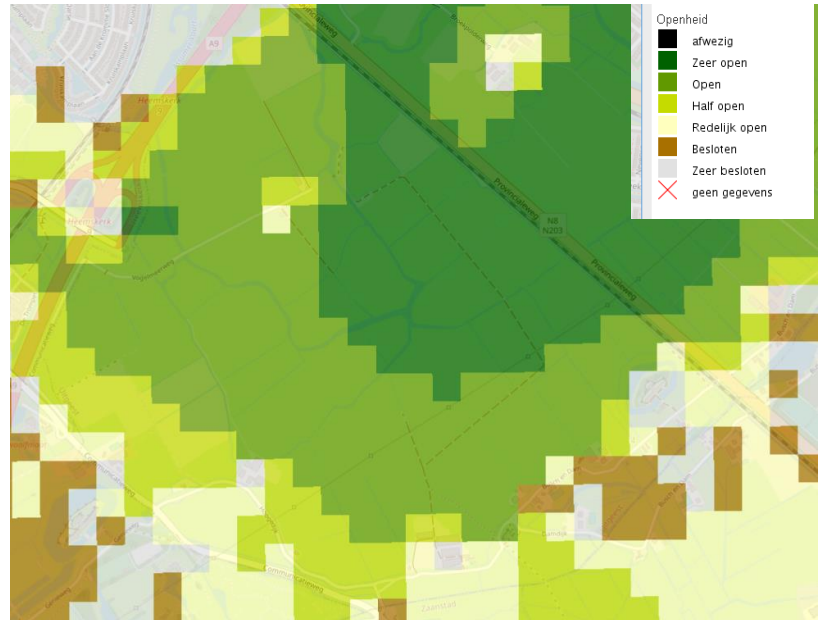

Openheid

De openheid zorgt voor preventief predatiebeheer. Bosjes, houtsingels en erfbeplanting worden door predatoren gebruikt om in te nestelen, als uitkijkpost tijdens het foerageren of als dekking om hun prooi te verrassen. Hoe opener het landschap, hoe minder predatoren aanwezig zijn. De openheid wordt in BOM weergegeven van zeer open tot zeer besloten. Beide gebieden zijn zeer open. Er is bijna geen opgaande begroeiing aanwezig.

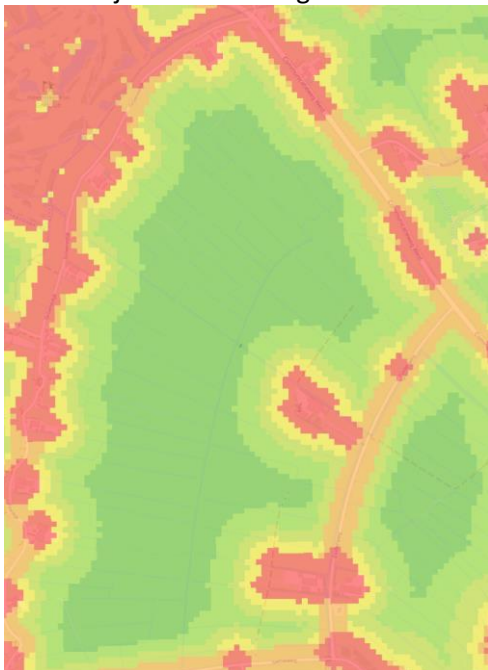

Openheid

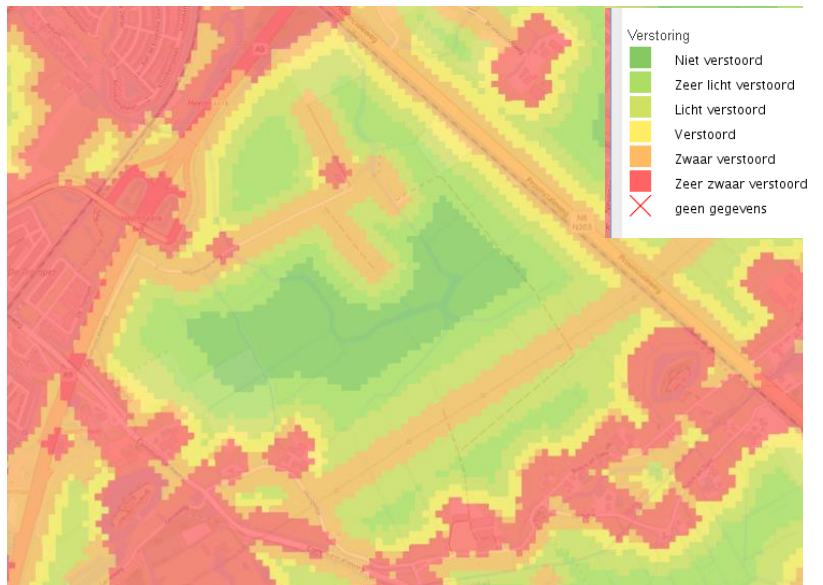

Verstoring

Verstoring vindt in de betreffende polders alleen plaats rondom erven en wegen. Voor weidevogels wordt hierin de norm gehanteerd dat de vogels zich niet vestigen op zo'n 100 tot 200 meter, afhankelijk van de storingsbron.

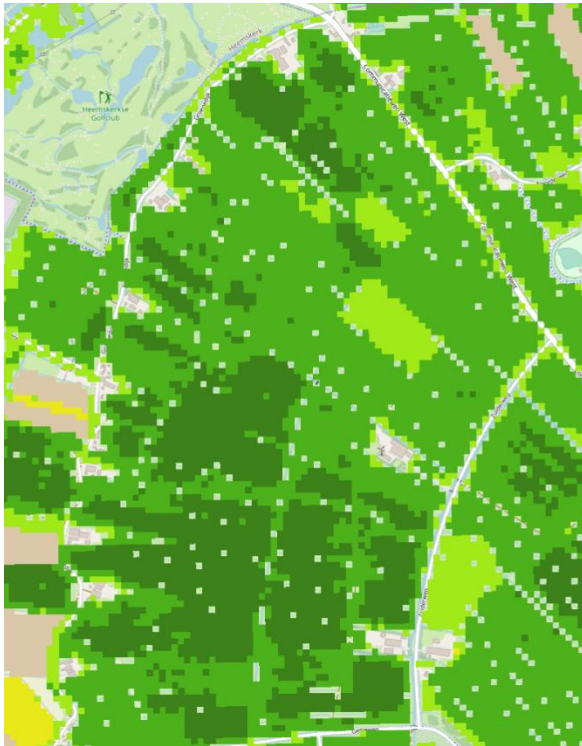

Verstoring

Productie

Gruttokuikens groeien beter op in kruidenrijk grasland dan in hoog productieve percelen. Dit doordat in kruidenrijk grasland het aantal aanwezige insecten hoger is en de insecten zelf groter zijn dan in hoog-productief grasland. De grasland productie in BOM staat vermeld als verruigd grasland, zwaar gewas en alles wat daar tussen zit. Voor beide ecologische eenheden geldt dat er van alles wat aanwezig is, het zware gewas overheerst maar er komt ook wel wat licht gewas voor.

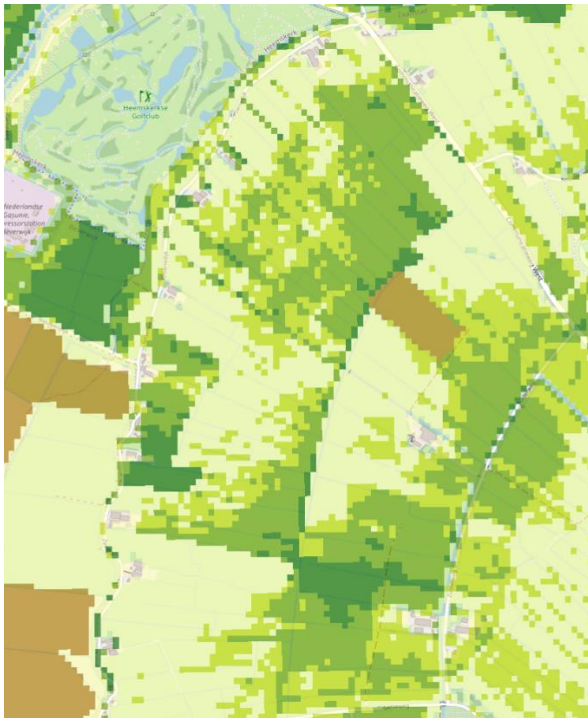

Productie

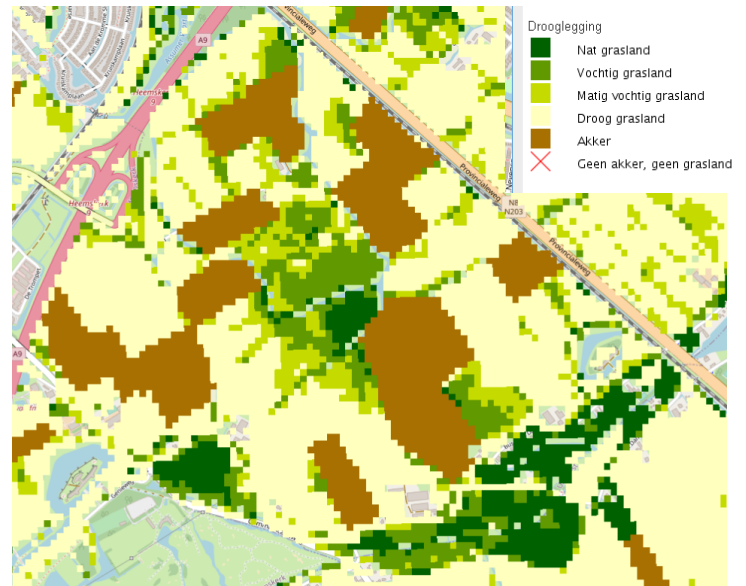

Drooglegging

De optimale drooglegging voor weidevogels verschilt per grondsoort, op veengrond is deze 20-25 cm, klei op veen 20-35 cm en op klei 20-50 cm onder maaiveld. In BOM worden de percelen weergegeven als nat, vochtig, matig vochtig of droog grasland, waarbij 20 cm onder maaiveld nat is en 70 cm als droog wordt aangemerkt. In beide eenheden komen alle vormen van drooglegging voor.

Drooglegging

Conclusie abiotische factoren gebied

Het gebied is in potentie goed geschikt voor weidevogelbeheer. Het is mooi open en de verstoring vindt alleen plaats aan de randen van het gebied. De gewassamenstelling kan wat verbeteren vanuit de weidevogel gezien, meer kruidenrijkdom en minder bemesten helpt hierbij. De drooglegging in het gebied is op sommige plekken te laag om weidevogels te trekken, echter, de boeren zijn bereid om pleksgewijs plas drassituaties aan te leggen en het slootwaterpeil te verhogen tijdens het weidevogelseizoen. Hiermee vertraagt de grasgroei in het voorjaar, zodat in de kuikenfase een open gewasvegetatie ontstaat. Het gras is niet te dicht voor de pullen om doorheen te lopen en insecten van de vegetatie en de bodem te kunnen pikken. Een hoog peil vroeg in het voorjaar zorgt ervoor dat het land pas later in het seizoen, én minder bemest kan worden. Dit leidt tot een opener en kruidenrijkere vegetatie met betere foerageermogelijkheden voor de pullen. Door de drooglegging te verkleinen verbetert dus ook de gewassamenstelling ten gunste van de weidevogel.

Biotische factoren gebied

Om voldoende opgroei gebied te hebben voor jonge grutto's geldt als vuistregel dat ze ten minste 1,4 ha kuikenland per gruttobroedpaar ter beschikking hebben. Onder kuikenland verstaat men alle weidevogelpakketten behalve legselbeheer. Hoeveel kuikenland er per ha gerealiseerd wordt hangt af van de zwaarte van het pakket. Weidevogels hebben behoefte aan een palet van maatregelen, het zogenaamde mozaïekbeheer. Daarbij is het idee dat op basis van een gebiedsplan een afwisseling van graslandtypen wordt gerealiseerd. Dit tijdens de verschillende fasen van het broedseizoen (vestiging, nestfase, kuikenfase) voor de verschillende weidevogelsoorten. Met mozaïekbeheer worden omstandigheden geboden voor succesvol broeden en opgroeien. Vanaf het moment dat vogels in Nederland aankomen tot het moment dat ze met hun pullen vertrekken naar de overwinteringsgebieden.

Plas dras en waterpeil verhoging

Grootschalige vernatting kan spectaculaire resultaten opleveren voor herstel van weidevogelpopulaties.

Een oppervlakte (greppel) plas dras, waarmee op een deel van een perceel een laagje water van maximaal 20 cm wordt gezet, en/of het verhogen van het slootwaterpeil is cruciaal voor een goed weidevogelhabitat. Bij een vochtige toplaag van de bodem blijven regenwormen aan de oppervlakte. De indringbaarheid van een vochtige bodem is gunstig voor weidevogelsnavels, het maakt dat ze makkelijker bij de wormen kunnen komen.

Water op het land zorgt ook voor vertraging van de grasgroei in het voorjaar. Hierdoor ontstaat in de kuikenfase een open grasvegetatie en is het gras niet te dicht voor de pullen om doorheen te lopen en insecten van de vegetatie en de bodem te kunnen pikken. Een hoog peil in het voorjaar maakt daarnaast dat het land pas later in de tijd, én minder bemest kan worden. Dit leidt tot een opener en kruidenrijkere vegetatie met betere foerageermogelijkheden voor de pullen. Tragere grasgroei betekent tevens dat het gras later gemaaid wordt.

Kruidenrijk grasland

Weidevogelpullen die opgroeien op kruidenrijk grasland hebben een 2,5 maal grotere kans om als nieuwe broedvogel in de populatie terug te keren dan kuikens die opgroeien in intensief gebruikt grasland. Dit doordat in kruidenrijk gras meer en grotere insecten aanwezig zijn. Een weidevogelpul in kruidenrijkgras hoeft dus minder te lopen en te jagen om de buik gevuld te krijgen. Dit scheelt energie die de groei ten goede komt. Des te sterker het kuiken, des te eerder is deze vliegvlug.

Het kruidenrijke perceel heeft een rustperiode van 1 april tot 15 juni of later als er nog weidevogelpullen in het perceel voorkomen.

Kruidenrijk grasland is vanuit regulier productiegrasland niet van het ene op het andere jaar te ontwikkelen. Dit vergt, afhankelijk van de bodemvruchtbaarheid, meerdere jaren van verschraling. Het gaat daarbij niet alleen om de structuur maar ook om de soortsamenvesting van de vegetatie. Dat is alleen mogelijk bij consequent beheer op hetzelfde perceel.

Grasland met rustperiode

Rust in het veld tijdens het weidevogelseizoen vanaf 1 april tot 1 juni of later, geeft een groter uitkomstpercentage van het nest. Oudervogels hoeven minder vaak van het nest af waardoor de eieren warmer blijven en het nest beschermt. Weidevogelpullen hebben een grotere kans op overleving in percelen met een rustperiode. In het perceel blijven zij namelijk ongezien voor predatoren.

Extensief weiden

Wanneer een perceel extensief (maximaal 1.5 GVE per ha) wordt beweid met rustig vee verhoogt de voedselvoorziening voor weidevogels aanmerkelijk. Mestflatsen en de dieren trekken insecten aan. Daarnaast voelen de vogels zich veilig tussen het vee en zorgen de oneffenheden in het land ervoor dat de weidevogelpullen minder zichtbaar zijn.

Voorweiden

Voorweiden geeft een afgegraasd gewas op het moment dat de pullen uit het ei komen. Vroeg in het voorjaar loopt er vee in het perceel en vanaf 1 of 8 mei gaat het vee eruit en is het stuk tot half juni voor de weidevogels. De ontstane oneffenheden in het gras geven beschutting en de mest zorgt voor extra insecten.

Bouwland

Bouwland gelegen tussen graspercelen blijkt preferent opgroei-habitat te zijn voor Kievit- en scholekstergezinnen met jongen. Wanneer rondom het bouwland percelen liggen met voldoende insectenrijke vegetaties, kunnen de jonge vogels hun voedsel daar ophalen.

Gebiedsregie

Door de verschillende pakketten en agrarische werkzaamheden op elkaar af te stemmen is de kans op weidevogeloverleving het grootst. In de ecologische eenheden zijn meerdere boeren actief. Een gebiedsregisseur biedt hierbij uitkomst. Deze bespreekt met de boeren waar de vogels zitten, wanneer welke werkzaamheden plaats vinden en bepaald in overleg welk beheer de boeren moeten uitvoeren.

Conclusie biotische factoren

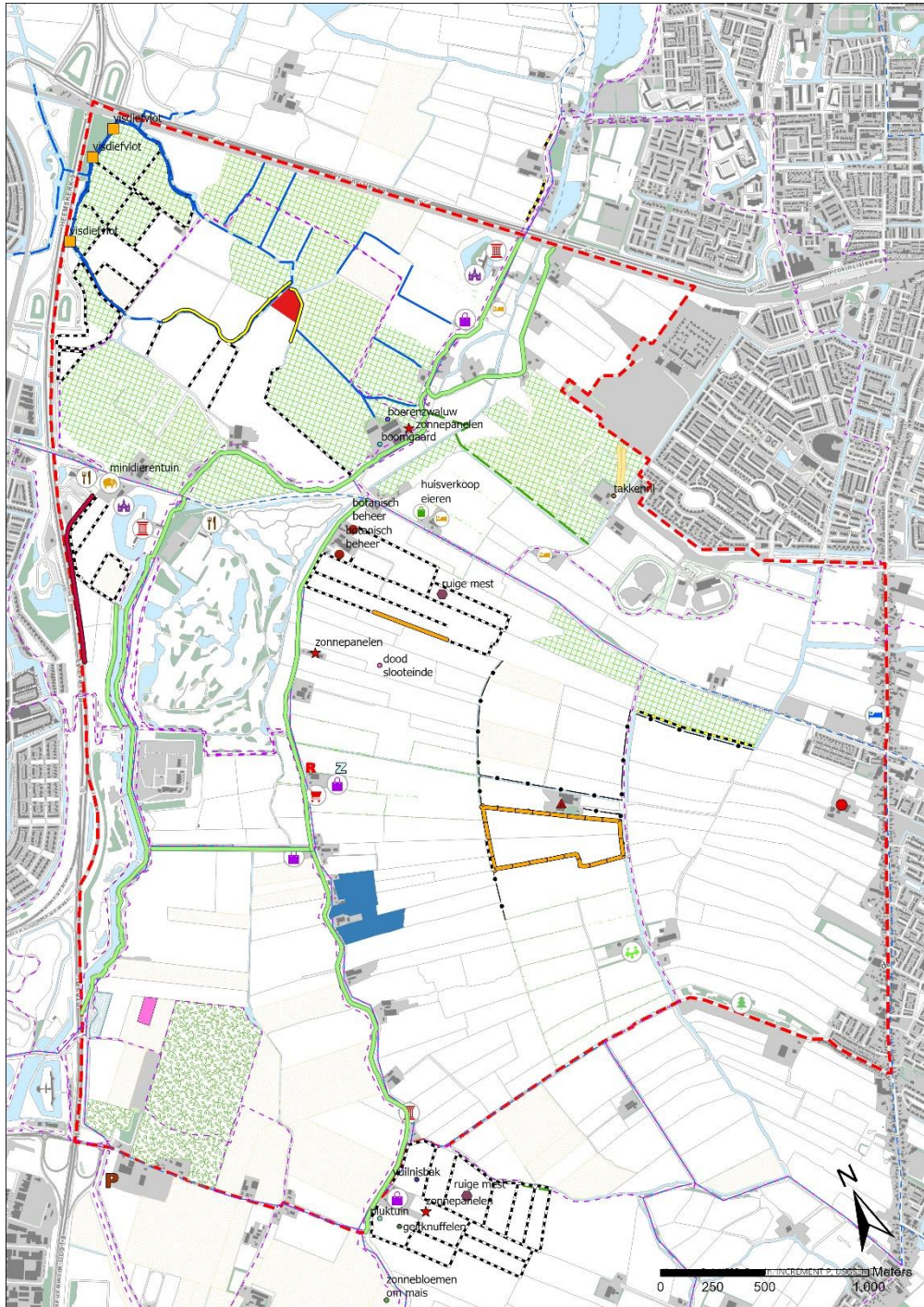
De boeren in de geselecteerde ecologische eenheden zouden graag met bovenstaande pakketten aan de slag gaan. De weidevogelpotentie van de gebieden is groot, de abiotische voorwaarden gunstig en de persoonlijke motivatie aanwezig.

7 Conclusie

De kracht van dit gebied zit hem in de agrariërs die het land goed kennen en al jaren beheren. Zij zorgen voor het openhouden van het gebied, voor de bemesting wat goed bodemleven geeft, dragen zorg voor het maaien, de beweiding en de afvoer van materiaal zoals riet.

Met resultaat, het gebied is rijk aan biodiversiteit en vogelsoorten.

De boeren zijn ook bereid hun bijdrage te vergroten door extra maatregelen te nemen die het gebied versterken. De regio wordt al veel bezocht door toeristen vanwege het fraaie, open, cultuurhistorische landschap, met de nieuwe activiteiten wordt de drang het gebied te bezoeken alleen maar groter.

Overzicht van het gebied na toepassing maatregelen (voor legenda, zie bijlage 1)

Vervolg

De verdere uitwerking van de hiervoor beschreven visie vraagt:

- Maatwerk per bedrijf, waarbij gekeken wordt hoe de beoogde ontwikkeling optimaal kan worden gerealiseerd voor het bedrijf en de bijdrage daarvan aan het gebied;
- Faciliteren in het optimaliseren van het verdienmodel voor de bedrijven, waarbij niet alleen wordt gekeken naar bestaande regelingen, maar ook naar een optimale stapeling van inkomstenbronnen;
- Inzet van de partijen in het gebied om met elkaar de voorgenomen maatregelen tot ontwikkeling te brengen. Uitgangspunt daarbij is een gedragen toekomstbeeld, vertrouwen en transparantie;
- Het faciliteren van bedrijven door de provincie en gemeente zodat ze waar mogelijk door kunnen ontwikkelen of verbreden (vergunningverlening).

Om dit tot stand te brengen adviseren wij een gebiedsgerichte aanpak. Hierin werken alle actieve partijen in het gebied samen. Versterken met elkaar de omgeving waarin ruimte is voor agrarische bedrijfsvoering en waarin mensen genieten van volledige ontspanning door de rust die het platteland biedt. Fietsen, watersporten, wandelen door de weiden of cultuursnuiven en dat allemaal in de groene achtertuin van Zaanstad, Heemskerk, Uitgeest en Beverwijk.

